Ann. IV. Num. II.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 ½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro ***unoquoque centimetro quadrato.***

Cuncta mittantur ad* Aristidem Leonori *equitem, commentarii* VOX URBIS *possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA
Apud Gebethner et Wolf
VARSAVIAE POLONORUM
Krakowskie Przedmiescie, 15

IN ANGLIA
Apud Burns and Oates
LONDON W.
28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTENTR.
Apud Fridericum Pustet
S. Sedis Apost. et S. Rituum Congr. Typogr.
NEW YORK — 52, Barclay Street.
CINCINNATI — 436, Main Street.

IN GERMANIA
Apud Fridericum Pustet
S. Sedis Apost. et S. Rituum Congr. Typogr.
RATISBONAE in BAVARIA

RERUM INDEX

ROMAE
EX OFFICINA FORZANI ET SOCII
—
M DCCCCI

LE LAUDI LATINE
E
IL CANTICO DEL SOLE
DI
SAN FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncula, 1897

Hoc libello praeter venustam praefatiunculam a Paulo Sabatier, viro rei longe peritissimo, conscriptam, continentur *laudes latinae* cum interpretatione italica, *Canticum Solis*, necnon illa *Speculi perfectionis* capita, quae *Cantici* originem exponunt, aliaque permulta. Libellum, quem proxime alii subsequentur ad parvam *Bibliothecam Franciscanam* comparandam, **Iulius Salvadori**, litteris tradendis doctor egregius, maxima edidit cura. Romae apud commentarii *Vox Urbis* Administrationem venit L. 0.50, in pauperum levamen.

FIGURAE URBIS ROMAE
ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE
COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO
Veneunt apud comm. VOX URBIS Administratorem.

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS
(m. 1.10 × 0.24)
qui sociis commentarii VOX URBIS dono datur,
venit singillatim L. 2.50
apud comm. VOX URBIS Administratorem.
SI QUIS PLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA
EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

T. G. Fratrum PARISI
CANDELARUM AD SACRA OPIFICIUM
PRAEMIIS INSIGNE
AB ANNO 1809 CONSTITUTUM
Romae in Italia, in Foro Campi Martii, 6

Singulis in artium recognitionibus publice habitis maxima relata munera.

LEO PP. XIII honores addidit

Lateranensi Archibasilicae, itemque Vaticanae, quoties de Beatificatione aut de Canonizatione solemne sit, suppeditat.

Praecipua Templa cereis instruit ubique terrarum. In Asiam, Africam et urbem Constantinopolim mittit ingentia rerum huiusmodi pondera, pretio *francs 190* pro singulis 100 Chilogramm.

Si vero ab America aut ab Australia petantur onera (300 Chilogramm. *ad minimum*), pretium erit *francs 225* pro 100 Chilogramm.

Nullo impendio iubentium res in proximiorem a petentibus designatum portum defertur

Gratuito pariter, quae mittuntur, arca asservantur

Cuivis quaerenti explicatio erit uberior.

VOX URBIS
DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS
ROMAE - Via Alessandrina, 87

Prospectus Subnotationis ann. MCMI
(Vid. in secunda operculi pagina).

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI

Francesco Chiminello. Nuovi Esercizi Latini per le Scuole classiche. Parte I per il primo anno di latino. - Novocomi edid. Dantes Grossi, 1900.

— Nuovi Esercizi Latini per le Scuole classiche. Parte II per il secondo anno di latino. Regole fondamentali della sintassi latina. - Novocomi edid. Dantes Grossi, 1900.

La Divina Commedia di Dante Alighieri con un commento di Agostino Bartolini. Prima edizione italiana illustrata dal ritratto di Dante e dal prospetto della seconda Cantica. Vol. II. *Purgatorio.* — Romae edid. E. Calzone et I. Villa, 1900.

Leggendo e annotando. Ricordi ed appunti per ciascun giorno dell'anno, a cura di F. R. C. - Romae ed. Desclée, Lefebvre et Soc. 1900.

Monita ad Sacerdotes ex Sacris Conciliis et Ecclesiae Patribus necnon Alphabeticum Sacerdotis. VII. - Romae edid. Desclée, Lefebvre, et Soc., 1900.

Ann. IV. Romae, Idibus Ianuariis MCMI. Num. II.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

DE GALLORUM REIPUBLICAE DISCRIMINE

Non semel dixi - iuvatque, quoties necessitas urget, iterare - nullam mihi publica orbis terrarum negotia consideranti auspicatam magis arridere metam, quam de comparanda latinarum gentium concordia. His plures socios et lectores nostros assentiri gratissimum habeo, et in primis virum illum clarissimum Iacobum Tassetium, natione Gallum, qui de re iterum iterumque ad me privatim litteras misit, mecum de provehendo in rebus publicis latino genere, unde nos ortos gloriamur, concordissime sentiens. Quae quidem hodie scripturus sum, si ille perlegerit, etsi minus grata, haud tamen minus vera ipsum inventurum confido; siquidem non aemulatio aut invidia alienae fortunae animum fovet, sed paterni nominis caritas. Humanitatis immo, libertatis, fidei, quas tamdiu sibi commissas nostrae gentes divinitus retinuerunt, harum rerum victoriam parari, id unum prae ceteris invoco.

⁂

Atqui, publica rerum fata circumspiciens facere non possum quin vehementi moerore afficiar. Neque causam tristitiae sileam, quamvis Gallos admirer et famae gentis suae acerrimos custodes et vindices; quin etiam paucos esse ducam Gallorum nomen et gesta vehementiore studio diligentes, quam me Romano loco natum; paucos, qui de liberalissimo nationis animo, deque strenua virtute gaudeant magis. Novi equidem Gallos suae usque ab ortu reipublicae, cuiusvis nobilissimi vel sanctissimi incoeptus defensores, propugnatores esse vocatos, et divinae fidei tamquam patronos, unde licuit historiae scribenti titulum sculpere *Gesta Dei per Francos*.

Verum praeterita haec qui recogitaverit, quae sentiet plane, dum praesentia considerat? Latinas gentes aliam post aliam sibi superno afflatu commissas excubias deseruisse, fractam fraternis discordiis et cladibus Iberorum fortunam, Italorum non eumdem sensum de Christi Ecclesia, licet praeclaram eius sedem, privilegio omnibus insigni, suo in litore custodiant; Gallos denique, nostrum omnium pecunia, armisque longe praevalidos, quotidie magis per impietatis semitas abire, ac paullatim in ruinam dilabi. Publicum errorem doleo, singulos cives non incuso, sed anxius, sed sollicitus quaero quid caveant iam ab anno, quid in praesenti moliantur viri, qui fidelissimam gentem publica auctoritate moderantur.

⁂

Triste prorsus fatum! Ab inita usque Dreyfusiana illa quaestione vesano quodam furore amentique rabie magistratuum animi ubique paene corripi visi sunt. Qui vero, dum scribimus, rempublicam mandato populari administrant, ii sunt plane, quibus peiores, quibus magis impios vix deligi potuisse crediderim. Unum illis in votis, unum in laudibus, ut religionem Christi, ut Ecclesiae ministros, quavis arrepta occasione, consectentur, vituperent, plectant, incertum quidem utrum scelestum sibi munus mala sua mente incensi usurpaverint, an popularis aurae desiderio, quo facilius corruptissimae parricidarum factionis perditissimique vulgi plausus et suffragia captent.

Facinora in aperto sunt: una rediens semper in comitiis cura, unum carissimum studium, ut lata lege quae sodalium religiosorum in bonis sunt, longo labore restituta, certatim diripere liceat: publicis inquisitionibus nulla magis assidua mens, quam quae parochos aut antistites publicae supplicationis ritu e templo egressos castigare gaudet. Postremus, isque traditus a maiorum haereditate, honos reliquus populi est unus quem, Lusitana primum, deinde Iberica navali fortuna consumpta, uni Galli inter catholicas gentes retinuerunt, sacras expeditiones, sacros Evangelii nuncios ubique terrarum barbarorum per terras dispersos, auctoritate armisque tuendi.

⁂

Ecquid? Publicam tantam impietatem demirati in hoc longa aetate, cruentis saepe praeliis multoque impendio servatum privilegium Germani aemuli impetum ecce faciunt. Temporum signum dignum est, quod consideretur. Germanorum negotia, bona, pecuniae non levia quidem, non exigua per Turcarum imperium impensa. Una igitur ipsis spes, neque ea recens parta, ut fallaci magistratuum ratione, qui Galliam regunt, fracta tandem Ecclesiae longanimitate, Christiani quoque nominis patrocinium in suam ditionem transferatur. Negavit hactenus Pontifex, renuit recentissime quoque Pontificius ad Bavaros legatus, neque Bulow, Vilhelmi Caesaris administro, iterum desiderata pandenti concessit adhuc. Quae autem grati animi signa fidelissimae huic pontificiae benevolentiae rependit Gallia? Protestationibus Romanae Curiae posthabitis, religionis Ordines praecipuis rogationibus plectuntur: harum proxime in comitiis disceptationem habendam Waldeckius Rousseau eiusque comites spondent. Nec praetereundum simul, hostes acerrimos Christiani nominis imperatores omnes suarum legionum uno eodemque odio, quo altaris sacerdotes prosequi. Unde Brissonio auspice, André duce ministro, totius militiae ordines, leges, vincula, vires quotidianis decretis resolvuntur. At, caveant consules, ne extrema sibi immineat tantae stultitiae poena, sese mirum ab uno Russorum amicitiae praesidio tandem deseri. Quae iam minitatus est *Novoje-Wremia*, Petersburgensium diariorum princeps, non aliter profecto sonant. Cuius enim pretii Gallorum societas Europaeis gentibus fiet, cum fracti atque inertes militiae nervi iacebunt? Sacerdotes et religiosos viros, sua vice, ut Henricum De Houx, *Matin* diarii scriptorem, Pontifex ipse monuit, ad alia sive Angliae, sive Americae litora confugere oportebit. Concordatus ibi ferme nullus, at tutior latiorque Christiani nominis profitendi libertas. Numne Waldeckius ille et impia sectariorum manus haec patriae suae carissimae fata, haec futura parant? Profecto satis ipsis erit, si Christi fidem de Galliae terris deleant, abradant: satis erit dum, vulgo pessimo fulti, maneat sibi regendae reipublicae lucrum!

⁂

De Anglica gente animadvertebatur hactenus, solam sine ullius amicitiae auxilio maxima sua negotia ubique per orbem gerere, quod superbum quidem et periculorum plenum consilium prudentiores semper autumarunt. Num itaque eadem iam Gallis sors imminet, ut inconsulta, qua reguntur, suorum consulum mente, ab amicis pariter et ab aemulis deserantur omnino? Romanus ego dubia haec anxie revolvo, trepidus equidem animo, num, novo oriente saeculo, tempus nos maneat, quo latinus populus quisque supremam humilitatem experiatur.

P. Rossani.

ANNUS MCM

Expletum mox anni circulum, quo et decimum nonum quoque saeculum exactum est, quadruplici eventuum ordine commotum potissime videmus, ac memorandum effectum. Sunt equidem alia armorum furore tristissima, Sinense bellum ac Transvaalianum, quae tamen rependunt pacis atque concordiae feriae, sive quae humana fuit Lutetiensis omnium artium recensio solemnis, sive quae divina Iubilaris anni solemnissima celebratio. Ea tamen est humanarum rerum miseria, ut quae ad laetitiam significandam, quaeve ad lucra, etsi spiritualia, adipiscenda homines statuimus, ea possimus quidem nostro arbitrio, cum tempus est, intercipere: quae contra adversis fatis in hominum genus insurgunt, nullus sit, qui pro lubito compescere, vel exstinguere queat. Quapropter expletis quamvis Lutetiensibus feriis, sacrisque Urbanarum Basilicarum ostiis occlusis, utrumque illud bellum cruenta vice perdurat.

PROSPECTUS
SUBNOTATIONIS
Commentarii VOX URBIS
ANNO MCMI

Pretium annuae subnotationis est: in Italia Lib. **10**;
ubique extra Italiam Lib. **15**; M. **12**; Sch. **12**; Doll. **3**; Rubl. **6**; Flor. **7 ½**
recto tramite mittendum
ad **Aristidem Leonori** equitem, commentarii ipsius possessorem et administratorem

ROMA - Via Alessandrina, 87

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA

I. - Qui nomen commentario dederit pretiumque subnotationis sive diribitoria chartula, sive credita et commendata epistola recto tramite miserit uti supra, pridie kalendas Octobres an. MCMI **praemium sortietur, quod ad provehenda studia dicitur.** Idem **tot aureis nummis constabit,** quot

Summam Mille Libellarum

(1000 francs)

aequent.

II. - Qui e sociis chartulam, quam ad hoc accipiet, remiserit suo ac duorum e sociis novis subscriptam nominibus, pro duobus tantummodo commentariis solvet pretium; tertium dono habebit; atque tamen tria nomina in urna ad praemium consequendum versabuntur.

praevalerent plebeiis. At populus, ne opprimeretur, modo secessione, modo tumultibus, modo seditionibus, sibi cum patritiis aequa voluit iura, ac tribunis plebis interpositis consulatum, coniugia, magistratus pedetentim pares cum optimatibus adeptus est, ut in illud rediret pristinum, quo penes commune ius esset. Inde gravius nihil sine comitiis actum, inscio et inconsulto populo nulla lata lex. Latae autem legis populus et iudex et arbiter. Quod quidem si hinc frequens tumultuum exstabat et ansa et causa, inde tamen tale erat, ut dominantium coercerentur arbitria, neque, certos praeter legum terminos, impotentiae cuivis vagari liceret.

Quapropter dicimus lege regia ante Servium concessa viritim Romanis fuisse suffragia; post Servii Tullii censum belli pacisque munia non viritim, ut ante, sed pro modo pecuniarum facta. Exhinc non viritim suffragium eadem vi, eodemque iure promiscue pro omnibus datum est, sed gradus facti, ut neque exclusus quisquam suffragio videretur, et vis omnis penes primores civitatis esset. Comitiorum vero, per quae et in quibus ferebantur suffragia, triplex nomen et genus, nempe curiata, centuriata, tributa; et siqua inveneris, quae consularia, censoria, praetoria, aedilitia, quaestoria, tribunitia nuncupentur, horum appellationes non diversum aliquod ab illis tribus praecipuis indicant, sed magistratum fatentur, quo iubente coguntur. Itemque esto ubi calata comitia indicentur; hoc enim nomine promiscue curiata et centuriata appellantur.

At numquid haec sine studiis et ira? Homines et illi erant, neque semel nec bis sanguine foedata comitia. At pulcrum est scire quo pacto ac more partes fierent, suffragia quaererentur, animi suffragantium allicerentur. Cicero nobis auctor est in *Verrinis* suffragia quaerentem vel noctu cursitare ad homines, qui aura populari fruebantur; fiscos, idest pecuniae sacculos, distribuere iis ut vota emerent; nihil inausum aut intentatum relinquere ad quaerenda et adipiscenda suffragia. Distributores ad singulos patresfamilias convolabant, negotium agebant, dum in foro, qui rei caput erat, ante oculos omnium versatur, salutationibus, osculis, bonisque verbis, promissis alliciens. Interea vero per parietes, ubique frequentiores gentes erant, seu stilo, seu minio, seu quovis alio colore scribenda curabantur, quae magis quisque sibi favere ad commovendos multitudinis animos, ciendumque populi favorem credebat. Atque ex huiusmodi inscriptionibus intra mille et centum habemus, quarum maxima in muris Pompeiorum reperta pars est. Illud vero notandum, et imitandum; cum quaeque suum laudet, nulla adversarium accusat, nulla huic detrahit, immo nec nomen huius facit. Qui magistratum optabat, aes pollicebatur aerario publico civitatis, quo aere seu ludus publici fierent, seu aliquid in bonum commune faciundum promittebat, uti pontem, templum, etc.; idemque qui viginti et quinque ultra annos esset; idem centum sestertium millia supra possideret.

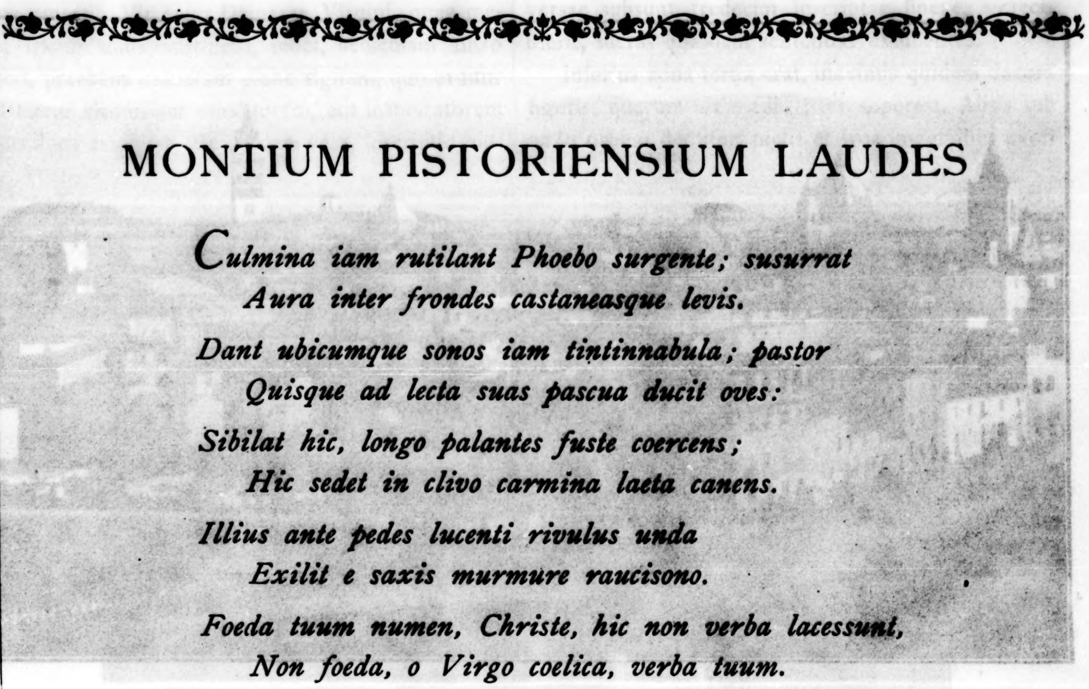
Magna tunc erat vis collegiis in ferendis suffragiis; et ex inscriptionibus iisdem scimus cives, distributos per censum, distribui etiam per « collegia », quae suum singula, cui faverent, habebant. Habemus hinc et scimus fuisse societates, seu collegia « aurificum », « pomariorum » (ii nempe, qui poma divendunt), « gallinariorum », « piscicapiorum » (piscatorum intelliges), « lignariorum », « dendrophororum » (qui ligna humeris in singulas domos vel templa comportant), « unguentariorum », « tonsorum », « cauponum », « offellariorum », « crustulariorum », « mullionum », quae non modo suum praedicabant virum, sed et alios, ut eumdem susciperent, hortabantur his verbis: « pomarii facite! », « facite caupones! »

Quaedam ex inscriptionibus huiusmodi aliquid aureum habent, quo cum illis quasi vivamus, et animo commoveamur; ita urbanae et humanae sunt. De aedilibus ac decemviris creandis res erat Pompeiis: suffragia petebantur, suffragia, cui darent, collegia scriptis per parietes tradebant. Quid ergo iudicas de inscriptionibus iis: « Casellium Marcellum rogant vicini »; « Animula Claudium proclamat »? Itane haec Claudio suo confitetur amorem? « Pistores » Caium Polibium qui optimum facit panem laudant, dum « pomarii » et « gallinarii » Helvio Sabino favent. Pansam collegium Isiacorum sacerdotum fert, quem inscriptio monet: « Pansa, cave Urbanum! » At contra collegium, cui Venus nomen dabat, Helvium Sabinum praeferebat. Eccurnam praelatio haec?

Tres integros dies nomina optantium, qui vel tunc « candidati » appellabantur ut hodie, quia albis induebantur, in Foro Maximo, hoc est in loco, ubi suffragia ferrentur, et electio fieret, scripta coram omnibus eminebant; idque potissimum ne honor et onus imponeretur reluctanti. Post haec tribus, curiae, collegia, vocantibus praeconibus in locis cuique propriis consedebant, atque ad suffragium vocatae accedebant tabellas daturae cistae, cui rogatores iurati adstabant, decemviro praeside; atque horum erat suffragia in fine numerare sine fraude, nomina quibus data fuissent, numerumque cuiquam datum rite et religiose custodire; atque, omnibus de more exactis, electum in munus coram populo proclamare. Quae omnia ubi perfecta, qui honores suscepturi sunt, diem adeundi magistratus expectabunt; qui reiecti

Indignantem animam multo recreate Falerno,
Sortisque adversae mergite dira Coo.

SENIOR.

MONTIUM PISTORIENSIUM LAUDES

Culmina iam rutilant Phoebo surgente; susurrat
Aura inter frondes castaneasque levis.

Dant ubicumque sonos iam tintinnabula; pastor
Quisque ad lecta suas pascua ducit oves:

Sibilat hic, longo palantes fuste coercens;
Hic sedet in clivo carmina laeta canens.

Illius ante pedes lucenti rivulus unda
Exilit e saxis murmure raucisono.

Foeda tuum numen, Christe, hic non verba lacessunt,
Non foeda, o Virgo coelica, verba tuum.

Sanctas docta preces canit has innupta puella,
Respondetque senis vocula fessa pii.

Salvete, o montes; haec sunt mihi gaudia vera,
Quam petii toties, haec mihi sera quies;

Urbe procul, bacchatur ubi vesana cupido,
Livor ubi regnat pallidus, urbe procul.

Ex scriptis MAURI RICCI.

DE PISTORIO URBE CLARISSIMA

PISTORIUM oppidum, cum Etruscas inter urbes haud infimum quidem locum obtineat, si originis vetustatem, situm, caeli naturam, quot quantisque bonarum artium disciplina viris innotuerit, ad hoc omne genus monumentorum et, quod non minoris iure aestimamus quam quodlibet amplissimum, seu vis armorum, seu vis litterarum trophaeum, quanto italici eloquii ratione ceteris civitatibus praestet, ea omnia si inspexeris, pauca de illo, qua fide summo opere municipem decet, exponens non inritum consilium inisse tibi, candide lector, videbor. Sin aliter mei facti rationem tibi probet Ovidianun illud:

Nescio qua natale solum dulcedine captos
Ducit, et immemores non sinit esse sui.

Nunc ab initio est ordiendum. Haud ambigam – quis enim rem tam veterem pro certo adfirmet? – pistoresne an Iuppiter, quem « Pistor » a Romanis, quod certe eruimus ex Ovidio, nuncupabatur, loco nomen indiderint: fama tamen tenet, atque ea vulgatior, qui Catilinam imperatorem cum reipublicae exercitibus congressi, vita superassent, eos urbem conditam muris saepsisse et primum legibus institutisque firmasse. Quem ortum cum rerum nostrarum scriptores, tum veteres poetae respicientes sibi ipsi tot flagitiorum, tot scelerum, quibus initio incolae aspergerentur, rationem reddebant.

Ceterum ab Ammiano Marcellino Pistorium in municipum urbium numero « Etruriae Annonariae » imperio dicionique subiectarum referri iam satis constat.

Exstitit tamen urbs, atque Umbroni fluvio, qui in Arnum influit, adiacentem, qua ad aquilonem vergit, primo leniter editi colles, viti oleaeque late foe-

Sed ea cum recolimus, haud aequum est geminum praeterire damnum, unde Philippinae insulae pessumdantur: antiquiora ferme praeliorum causa et initium, non impar autem constantia, qua subfusci illi indigetes milites lucus, oppida, montes innumerasque insulas, quibus orti sunt, contra invasores tuentur.

Inter Americanos autem illos insignem quidem annum fecerunt comitia universalia ad summum reipublicae praesidem confirmandum, vel sufficiendum, ex quibus Mac-Kinley de Bryan aemulo longe victor discessit.

Undique contra pericula, undique minae et clades in reges et praesides insurrexerunt. Harum quidem maxima, miserrimum semper deflendumque parricidium, Humbertum Italiae regem esse necatum; deinde Walliensium principem et Persarum regem morte petitos.

At celebratae vicissim faustis auspiciis regales nuptiae: Alexander, Serborum rex, Dragam Maschin; Magnus Austrorum dux, imperii haeres, Chotek comitissam uxores duxerunt. Paranturque iam novae: in Iberia Asturiarum e regali domo princeps foemina Carolo, Burboniae stirpis principi, sponsae fidem dedit; Wilhelma, Batavorum regina, Magno duci Meklemburgensi.

Brevis haec quidem recensio, brevissimus quoque anni circulus, non modo si cum aeternis saeculis, sed etiam si cum humana historia comparetur. Verumtamen haereditas exactorum dierum, quae et nobis et nepotibus contigit, nec levis nec plana. Quidnam ex novissimis illis Transvaaliani belli vicibus futurum, dum nunquam exhausti, nunquam fessi Boeri ubivis iam sive per suas, sive per Anglorum terras flammas et clades circumferre citissime et iterum iterumque suscitare audiuntur? Quidnam e Sinensi bello, cuius pax mendaci sponsione tot iam a mensibus arridet, dum nulla dies absque advelitationibus, absque vastationibus transit? Audio equidem sicarium Ketteleri principis, necis reum, homicidii poenam morte luisse: audio Li-hung-chang, vulpem illam callidissimam, imperatorio mandato, quas nostri legati pacis componendae conditiones ultro imposuerunt, excepisse; quid tamen si paci signatae rursus barbari non obtemperaverint, si pecuniam detrimenti in pretium constitutam non solverint? Quanam constantia, quibus viribus vel impendiis per imperium late immensum, vel contra fugientes hostes, bellum prosequemur? Stultus equidem ausus amensque consilium innumeram imperii multitudinem viginti aut triginta legionibus coerceri posse.

Quod imminet autem postremum discrimen gravissimum omnium est. Galli in Yu-nan provinciam oculos intendunt, Russi ad Amour fluminis litora, Iaponii ad Coream provinciam; Angli, Germani, Americani de commerciorum principatu deque lucrorum copia acerrima aemulatione decertant. Quare unum in votis est, ne latentes has cupiditates et desideria in iurgia erumpant; neve tot discordiarum Sinenses edocti metum tandem deponant, bellum instaurent.

Boeri exiguo numero anglicam potentiam abnormem constantia et concordia inanem fere reddiderunt; Sinenses multitudine immensa agmina nostra aut ferro aut fame frangere num impossibile sibi semper credant?

P. R.

Fugere persecutiones non est culpa fugientis, sed persequentis.

(S. Bernardus).

DE S. ISIDORI PELUSIOTAE EPISTULIS

Quae de S. Isidori vita, scriptis, philosophia dicam, quae iam non dixerint viri docti in primisque veteres ac recentiores ecclesiasticae historiae scriptores? Quorum una vox ad caelum extollit laudibus optimum in scribendis epistulis graecitatis auctorem, quippe qui variam et exquisitam doctrinam, nisi expolito, eloquenti semper sermone vestierit. At unum, quod sciam, nemo adhuc perpendit, quid notitiae valeant eius in epistulis traditae ad romanam graecamque antiquitatem pertinentes, quidque novi in ipsis exstet, vel a quonam fonte manasse videantur. Hoc, quod mihi proposui argumentum, etsi per se non magni momenti, novitatem certe sapiet rerum antiquarum cultoribus. Antequam vero id aggrediar, facere non possum quin nonnulla de Isidori epistularum codicum praestantia dicam, praesertim cum occasio data sit vetustissimum codicem explorandi, scil. Cryptensem B A I, ann. 986, ab ullo nondum, quod sciam, excussum, quo adhibito subsidio, nonnihil certius pleniusque in compluribus epistulis attulisse mihi videor et meo iure quodammodo vindicare.

Mirum equidem quam multi Isidori codices usque ad nostram pervenerint aetatem in nostris exterisque bibliothecis latentes, ut V. Lunströmius (1) non dubitaverit affirmare apertum philologis patere campum feliciter pro suo cuiusque acumine divinandi. Eos omnes igitur explorabit qui omnino vulgatam editionem recensere velit integrioremque facere.

Mihi enim licuit nonnullos Vaticanae bibliothecae codices eumdemque Cryptensem exploranti quinque nondum editas Isidori eruere epistulas, quod validum mihi videtur argumentum, praeter cetera quae in promptu habeo maximeque Suidae et Nicephori Callisti testimonia, ad colligendum, etiamsi hos earum numerum auxisse largiamur, plures exstitisse Isidori epistulas ac penes nos sunt editae.

At, ne videar ex re longius progressus, ad eruditum antiquitatis scriptorem propius accedam.

Quem sane in monasterii solitudine a litterarum cultu minime abhorruisse credibile est, quin immo optimos Graecorum scriptores adsiduo persecutum esse studio, utpote qui eorum sententias saepe quibus epistulas inscriberet ante oculos proposuerit. Quod si interdum iisdem utitur ad alteram alterius auctoritatem infirmandam vel ad omnes refellendas antiquitatis fabulas « σεμνὴ γὰρ καὶ ἡ παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία » (2), saepius Socratis, Pythagorae et Platonis placita optima esse concedit; Diogenis, Cyri, Alexandri, Agesilai continentiam; Demosthenis μεγαλοψυχίαν, denique omnium praecipuas virtutes aperte praedicat.

Neque tantum animorum, verum etiam operum laudes admiratus est, ut in eius epistulis adsiduae optimorum scriptorum lectionis vestigia saepissime deprehendantur. Demosthenes enim, quem insequentium temporum rhetores, sophistae, grammatici, alii homines litterati constanter lectitaverunt, excerpserunt, imitati sunt, plurimos Isidoro suppeditavit locos, quos imitaretur. Hos omnes, amplius quinquaginta, Frider. Blassius (3) vel indicavit vel rettulit, non dubitans affirmare nonnullorum ope Demosthenem emendatiorem evadere.

Animadvertendum autem Isidorum non solum locis quos imitatur vel affert suum optimorum Graeciae scriptorum studium aperire, sed etiam argumentorum vi, sermonum ordine atque satis multis locutionibus atticae λιτότητι proxime accedentibus. Quamquam silentio non est praetereundum illum ipsum, qui alias propriam verborum significationem investigaverit sermonisque subtiliorem cognitionem prae se tulerit, interdum verbis infimae graecitatis usum esse, contortae orationis exempla praebuisse plerumque consecutionem minime curasse.

Ex locis ad antiquitatem pertinentibus, quae ab antiquissimis tantum scriptoribus memorata reperiuntur, in dubium revocandum num Isidorus, nullo interiecto auctore, sumpserit; tum enim facile intellegetur cur saepe in illo rerum scriptoris diligentia desideretur, praesertim cum in scribendis epistulis nil aliud sibi adsumpserit nisi ut illi, quibus eas mitteret, quendam caperent fructum cum ex Sacrae Scripturae interpretatione, tum ex ipsis ethnicorum operibus. Si in Homeri, Thucydidis, Isocratis aliorumque studio, magis autem Demosthenis et Platonis Isidorum versatum esse, perlectis eius epistulis, facile conceditur, minime addubitare licet, praeter Ecclesiae Patres qui antea floruerunt, Basilium et Gregorium Nazianzenum, quos saepe ad verbum fere describit, praecipuum eius auctorem Plutarchum fuisse. Neque mirum; cum ad mores hominum formandos nobilissimus hic scriptor intenderit, perpauca autem reperias in universa rerum antiquarum disciplina quae memorata ab ipso non fuerint in illo notitiarum thesauro, qui *Opuscula moralia* vulgo nuncupatur.

At non omnia ab Isidoro in epistulis prolata unde fluxerint statuere certo licet sacros profanosque scriptores pro virili parte investiganti; nonnulla enim exstant, narratiuncularum plerumque speciem prae se ferentia, quae nova videantur, nisi forte et haec ab aliquo Plutarchi deperdito opere manasse colligendum est; quod quidem colligere non omnino abs re erit cum alibi (1) apud ipsum Isidorum allata Plutarchi verba reperiantur, quae frustra in editis operibus requiras.

Hactenus de Isidoro antiquitatis cultore quaestio, cuius optimas quidem epistulas ut aliquis denuo edendi suscipiat munus valde est optandum, praesertim cum a viris doctis saepissime usurpetur alterum illum florem graecarum litterarum sive christianam eloquentiam, quae ad atticam artem est ubi accedit proxime, prorsus non esse neglegendum.

Nazarenus Capo.

(1) *Eranos*, vol. II, fasc. II, Upsalae, 1897. (2) Migne, ep. II, 228. (3) Ed. maior, 1885.

(1) Migne, ep. II, 42.

SUFFRAGIA APUD MAIORES

AD GERENDAM REMPUBLICAM

Penes commune ius esto! Haec fuisse ab Urbis exordio omnium legum fundamentum formula videtur. Quinimo virtus popularis sententiae tanta apparet, ut vel olim statuta lex, illa intercidente, abrumperetur, idque constat ex ipso Horatii capitali facinore, sorore interfecta. Nam capite damnatus, hortante Tullo Hostilio rege, ut provocaret ad populum, quippe ille, quamvis rex, resolvere, aut retardare leges non posset, populi iudicio absolutus est. Hinc proclive iter fuit ut, qui administrandae reipublicae praeficiendi essent, eos populus voto eligeret ne gubernatoribus suis videretur extraneus, immo quodam cum iis caritatis vinculo necteretur, atque ita proinde illi honores gererent, ut memores gratique essent populo a quo accepissent; ita obtemperaret regentibus populus, ut non externis, sed propriis atque desideratis in munera viris.

Iamque arte cavit prudentissimus Servius, populum in tribus curiasque distribuens, ut summa rerum apud optimates et patritios esset, iis vota condens, quibus

vel expers litterarum, versus dicat ex tempore, neque eos ineptos inelegantesve, sed animorum, sed venerum plenos? Hanc ad rem quanto Pistorium urbs semper prae ceteris valuerit, nullum est certius indicium quam quod Corillam, feminam omnibus bonis rebus praeditam atque laurea in Capitolio iam ornatam, Sestinum, Ristorium, Sgriccium summis laudibus ubique gentium, cum ex abrupto dicerent, honestatos; Beatricem, ex pago cui nomen ab alnis, mulierem singularem et quodam divino, ut Tommaseus noster ait, spiritu adflatam, aliosque plures eius modi protulerit: hodieque non prorsus Italicis ignotus est Laurentius Luchetti, qui nullo studio, nulla arte imbutus, cum in publico versetur, et qui adsunt causam poscat disserendi, id quod sit propositum, vel ad certam pedum necessitatem, interdum clausulis quoque versuum datis, tanta ingenii felicitate tamque divite vena verborumque adfluentia digerit, ut non ex tempore fundere, verum diu secum permeditata dicere videatur.

His igitur, quae supra paucis memoravimus, Pistorium, oppidum, dulce solum, musarum hortus et viridarium, omnibus denique artibus, copiis adfluens, in posterum *recens usque laude vivet.*

Quod Deus bene vertat.

A. Bartoli.

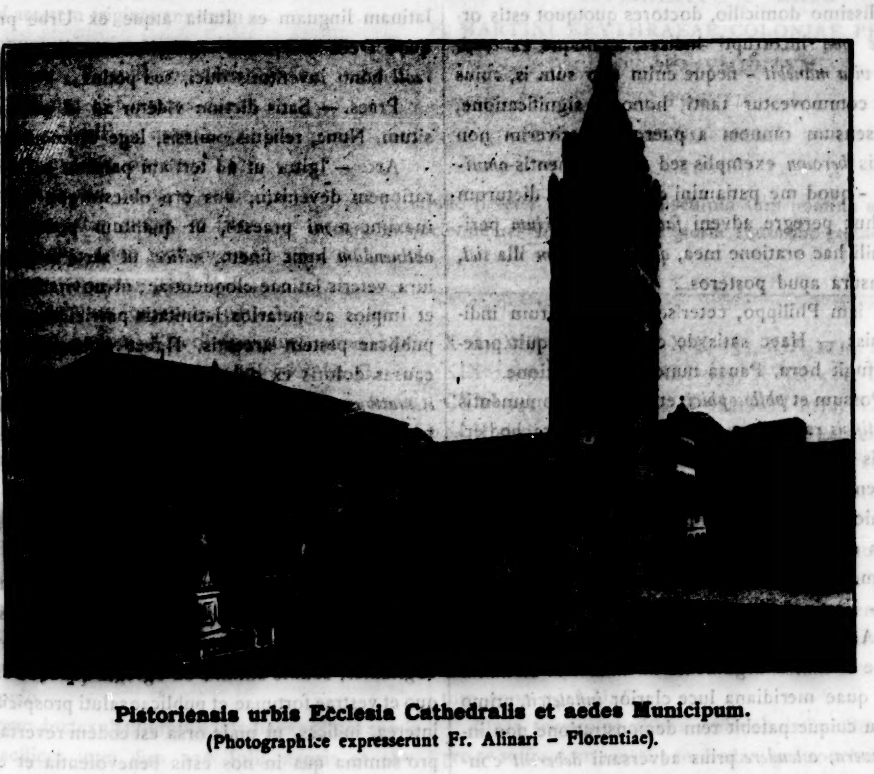
Aedes Municipum in urbe Pistorio.

(Photographice expresserunt Fr. Alinari – Florentiae).

RELIQUIAE "S. MARIAE ANTIQUAE" IN FORO REPERTAE

Aedes et Regia Vestae Fanumque Fortunae sunt equidem civilis Romanorum historiae splendida monumenta; nec tamen impar pondus ad christianae religionis primordia investiganda obtinent novae eaeque magnae christiani templi reliquiae, quae sub Palatino monte repertae nuper fuere.

Huius templi origines incertae, ambiguumque usque nunc nomen, num S. Maria Antiqua, num S. Maria Nova fuerit. Quamquam designationes huiusmodi S. Franciscae Romanae viduae, insigni aedi, hactenus tribuebantur, quae in Romano Foro sacelli Veneri sacri ruderibus est superexstructa. *Antiquam* vero nostram hanc ecclesiam potius appellatam quaedam potissime evincit effigies viri patricii quadrata aureola coronati, quae e dextero templi pariete nuperrime emersit. Vir enim Deiparae Virgini, quae media, Iesum ulnis sustinens, sedet, aediculam ultro offert, praebens indubium plane signum, quo eruitur patricium virum, aut conditorem, aut instauratorem aedis illius exstitisse. Re quidem vera, inscriptio eius ad latus appicta haec tradit: « THEODOTVS . PRIMIC. DEFENSORVM | ET . DISPENSATORE . SCE . DI | GENETRICIS . SENPERQVE | BIRGO . MARIA . QVI . APPELLATVR | ANTIQA (*sic*) ».

Pistoriensis urbis Ecclesia Cathedralis et aedes Municipum.

(Photographice expresserunt Fr. Alinari – Florentiae).

Ecclesiam autem pulcherrimam et vetustissimam plures antiquitatis disciplinae periti diiudicarunt, ex picturis praesertim, quibus in parietibus exornatur.

Extremus paries lapideo opere eleganter exstructus, gypseo undique strato cooperiebatur, figuris insignis, cuius vix hic vel illic haerent adhuc lapidi vestigia. Ea vero quae superna manent Christum cruci confixum, angelis orantibus circumdatum, exhibent, cruciformi aureola decorum, *colobio* indutum. Mariae Virginis et Ioannis imaginum nihil reliquum est nisi caput, tempore paene deletum. Picturae universae subsunt tredecim inscriptae lineae, graecis literis, sacras quasdam sententias exhibentes.

Inferius zona tertia erat, maximis quidem decora figuris, quarum vix media pars superest. Absis sub ea in orbem flectitur, pictis et ipsa imaginibus exornata; harum una Iesum praebet stantem, dextera benedicentem, Evangeliorum librum laeva sustinentem. Adstat Paulus I pontifex, cuius nulla hactenus innotuerat effigies; sed utroque ex latere Evangelistarum signa hominis, leonis, bovis, aquilae quadruplici capite, seraphini cuiusdam vultui insolite imposita, prostant. Pariter utraque ex parte pontificum duae effinguntur personae, quarum tamen nomina perlegere non licuit, praeterquam unius ex dextero cornu, ad cuius latus inscriptio: « Martinus I ».

Pergit sub pontificum pedibus pictus paries, et Gregorii Nazianzeni et B. M. Virginis, puerulum Iesum sustinentis, simulacra, quae iam recoluimus, ostendens. Huius ad latus S. Quirici Sanctaeque Iulittae, et Zachariae papae imagines sunt, postrema quadrato nimbo insignis; unde arguere licet, eam vivo etiam tum pontifice pictam. In sinistro latere Dominicae Epiphaniae eventus effingitur, et Calvarii montis iter, et Simon Cyrenaeus crucem baiulans post Christum: in dextero autem muro multa pariter sunt formarum vestigia, quae tamen longa aetas recognoscere non sinit.

Eadem lugenda sunt de anteriori muro, qui ad Forum spectat, cuius in facie sanctorum et monachorum vix conspiciuntur laceratae figurae, solemnisque Sancti Antonii abbatis humatio, quam tamen aliquantulum cernere iuvat.

Denique in ipsa externa templi facie mediae aetatis pictores multa effinxisse certum est, illuxeruntque imo eorum laboris reliquiae plurimae, quarum praesertim quae Iosephi et Iacobi historiam referunt intactae servantur, et Sacram Bibliam paene omnem illustrant. Templum hoc, quavis errandi suspicione remota, tute conditum dici potest quarto post Christum saeculo, quo tempore de antiqua superstitione gentilium fides nostra primum plena victrix evasit.

Romanus.

Tristis mensura calamitatum est magna felicitas.

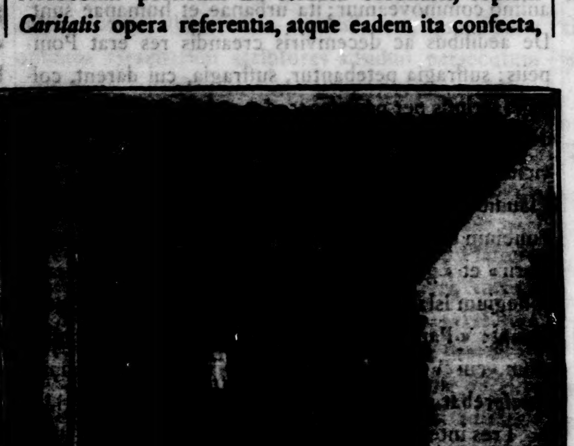
(Quintil. *Decl.* 8).

Pistorii urbis prospectus. (Photographice expresserunt Fr. Alinari - Florentiae).

cundi, paullo superius montes hinc inde castaneis laetissimi, postremo Apennini cacumina raris obsita fagis, protegunt: dextra laevaque novalia tam culta circumstant, ut utrum soli fertilitatem, an agricolarum opera mireris potius nescias. Quae enim Cicero, in libro qui *de Senectute* est, Cyrum minorem Lysandro, regi Lacedaemoniorum, de hortis optime dimensis atque descriptis dicentem inducit, quin et de his arvis, cum primum videris, eadem praedices nullus dubito. Urbem enim legibus atque institutis, quae omnium, tota Italia, si Pisas exceperis, antiquissima exstitisse videntur, saeculo XII tantum esse Pistorium reperimus, quamquam « consulum », qui dicebantur, non ante an. MCL nomina ex commentariis apparent. Cum autem intestinis discordiis tota exardesceret Etruria, magis « Ghibellinorum » partibus Pistorium favisse nemini latet, quod studium ad Montem-apertum pugna, in agro Senensi, cum acriter utrinque de imperio decertaretur, est professa: qua vero est populus plerumque mobilitate, Manfredo Beneventi mortuo, a « Guelfis » quatuor et triginta annos stetit; quo temporis spatio pacis cum Bononiensibus ineundae - incolae enim obtrectarant inter se - via per Apenninos ad merces commutandas aperta, omnium reipublicae bene gestae gratulatione, fecit initium. Sed vix requierant animi, cum nescio quid novi exortum in duas partes civitatem divisit: *Bianchi* quidem et *Neri*, ut nostro vocabulo utar, fuere, e duobus aeque potentibus familiis, quas inter discordia intercesserat vetus, donec vis erumperet. Vibex haud satis constat cui Panciaticum ab Cancellariis inlata urbem fera belli conflagratione in universum oppressit: tum divina humana misceri, cives in armis prodire, omnibus arcium ritu, quae ad vim adversariorum repellendam pertinerent, domos instrui, clausa perfringi, atque aperta irruptione, sanguine, caedibus cuncta vastari: tantos Pistorium, qua forsan origine esset, exant larelabores dii voluerunt. Anno MCCCXVIII novimus urbem sub Florentinae reipublicae potestatem, Lucae, Pisis, Prati factionibus iam tum gliscentibus, redactam, atque eandem in Medicorum prius, in Lorenensium ad extremum, prius quam uno corpore Italia universa constaret, imperium cessisse.

Quod ad urbem pertinet, multo arctiore circuitu Pistorium fuisse contentum Porta Vetus quae est, ut sic dixerim, urbis umbilicum, et templum Sancti Ioannis *Forcivitas* nuncupati, ad hoc duplex moenium ordo, inquirenti ostendunt; plurima vero monumenta studiis bonarum artium, ubi bella desierunt, maxime floruisse; quippe maximo templo aedificando vel reparando manus quicquid peritissimorum artificum tunc habuit Italia admoverint, in quorum numero Nicolaus Pisanus omnium suae aetatis facile princeps est memorandus; eiusque fratrem « Baptisterium » refert, et Vitonem Nostrae Dominae *ab Humilitate* templum, cuius tholus ipsum in se admirationis plenum Bramantem convertit. Ad haec si accesserint quae pulcherrima in Sancti Francisci aede affabre Capanna pinxerit; signa quibus Nosocomii porticum La Robbia coronarit, septem *Caritatis* opera referentia, atque eadem ita confecta,

Nosocomii Pistoriensis porticus.
(Photographice expresserunt Fr. Alinari - Florentiae).

ut nil melius elegantiusve tali in re possit desiderari; vetustissimum publicae contionis habendae palatium, aliaque multa, quae persequi cum brevitas commentarii prohibet, tum festinatio ut ea explicem, quae exorsus sum, mirandam omnino Pistorium urbem et quam semper carminibus poetae decorarent, dignissimam esse reperies.

Ex iis vero negotiis, quae causa quaestus tractantur, ne unum quidem huic urbi defuit, quippe officinis nobilibus fabrilium operum omnium et armorum, aerium; organa quae hic veneunt, charta quae hic conficitur, denique textrina, omne genus rhediis faciundis, loci et aerariorum officinae quas Petri Lippi sunt hodie, vel Americae foederatis civitatibus admodum cognitae, ut reliqua praeteream, totius orbis terrarum famam norunt.

Virorum autem, qui natale solum scriptis, operibus, quacumque postremo ratione claraverunt, nomina - adeo sunt multa - notiora attingam; Conradum a Montemagno, qui se strenuum omnium libertatis militem restitutoremque praestitit; Cinum de Sinibuldis, poesis atque eundem legum et iuris peritissimum, cum carminum fama, tum puellae suavissimae, cui nomen a silva, amore eundemque Dantis et Petrarchae hominum clarissimorum necessitudine notum; Nicolaum Forteguerri, cui de patria optime merito statuam ex marmore cives decreverunt, lepide Areosti poema imitatum; Bracciolinium, qui primus poesis genus, quod « heroicomicum » vocamus apud Italos, repperit; Gerium, Malatestam, praecipuae artis pictores, atque Leonardum, qui tam longe ceteris adeo excellere existimabatur, ut in eius tumulo eam sententiam esse inscriptam Vasarius ipse sit testis, qua diceretur illum, si diuturniorem vitae usuram habuisset, vel Urbinatem fuisse victurum.

Sed non prius rei ad exitum adducar, quam summo, ut ita dicam, ore attingam de linguae puritate atque elegantia qua Pistorienses municipes utuntur. Quae quidem, seu quis verborum copiam, seu vocis rationem intueatur, aurea simplicitate, quam illi veteres saeculo beatiore conciliarunt, viget: vim autem, perspicuitatem, nitorem redolet, quae in optimorum scriptorum libris inveniuntur. Quid vero de poesi? cum eius sensus, paene dixerim, omnibus sit ita innatus ut,

dignatus sit. Non equidem puto quempiam, qui Christum Regem colat atque dominum profiteatur, esse de quaestione ista minus sollicitum, aut vertere vitio cuicumque scriptori, qui hanc disceptationem movendam rursus aggressus sit: quo diutius enim quaestio haec permanet minus clare soluta a doctoribus, a quibus agitata fuit in ultimis annis ducentis, eo magis unusquisque veritatis amator exoptat, ut istius momenti res inter eruditos christianos iam tandem aliquando clare patescat. Animo proinde grato multi certe prosequuntur ea, quae clarissimus ille vir Rovitti submisit tibi nobis proponenda. Quae quum (quantum cogitando praesumo) sint inventura lectores, quibus haud aeque probentur ac mihi, quo nitantur argumento firmiori nunc habeant a me testes antiquos adductos, qui suffragium pro sententia clarissimi Rovitti ferant nullatenus ignorandum.

Clarissimus ille vir oculos etiam, quaero, ne coniiciat in Fr. Paulum De Rosso, qui peculiari calculo suo gaudeat ad libitum: crambem non hominem reperiet, cui persuadeat, quae fuse de Augusti morte censuit esse scribenda. Nihilominus Augustum cessisse fatis a. 767 ab U. C. non a Suetonio solo narratur, sed a tot etiam scriptoribus, secum concordibus, ut de hoc anno nunc ambigere debeat nemo. Quem cl. Rovitti viderit aliter opinantem, brevi negotio remittat ad chronologicum opus Lersch doctoris, apud Herder nuper editum, cuius laus brevi sermone non est attingenda: praeclarum quippe facinus patrabat Lersch, quum volumen hoc elucubravit, Herder veram gloriam nactus est, quod ad istum librum sumptus suppeditavit.

Inconcussus itaque stat annus 767us U. C. quo mortuus est Augustus. Ex eo anno multi christiani scriptores antiqui cum clarissimo Rovitti deducebant annum decimum quintum Tiberii, quando « Iesus erat incipiens quasi annorum triginta ». Adverto statim: graeca dictio scilicet « ὥστει ἐτῶν τριάκοντα » praebebit omnino clariorem sensum, si latine fuerit expressa magis utique correcte per ellipsin planius explicatam: « incipiens (progredi) *ad* aetatem triginta annorum = incipiens annum trigesimum aetatis ». Itaque S. Irenaeus, Tertullianus, Hesychius, S. Augustinus, S. Clemens Alex., Eusebius, Epiphanius aliique quos Migne praelo subiectos exhibet, ab anno 767° U. C. numerant primo totos quatuordecim Tiberii Caesaris annos, et istos annos quatuordecim (non quindecim) totos habent absolutos anno 781° U. C., sic ut habeant decimum quintum (non decimum sextum) annum Tiberii inceptum anno 781° U. C. et absolutum mense Martio anni 782^{i} U. C.

Currente proinde quinto decimo Tiberii Caesaris anno, praedicti scriptores, cum clarissimo Rovitti concordes, tribuunt Christo Domino currentem pariter annum trigesimum sic, ut habeant absolutos annos triginta Christi sub finem mensis Decembris anni 782^{i} U. C. Numeris ista ratione distributis illi scriptores inveniebant Christum Dominum natum anno 752° U. C., quem declarant etiam fuisse annum 42um Caesaris Augusti, 3um vero Olympiadis 192^{ae}. Scriptores istos secutus haec eadem sanctus ven. Beda posuit in suo chronico, et Ecclesia Romana in martyrologio.

Annus porro ductus ab Olympiacis ludis exordium sumit ab ἀπώρᾳ, scilicet inter dies 27^{m} Iulii mensis et 18^{m} Sept. vet. st. Proinde mense Decembri anni 784^{i} U. C., post 32 annos expletos a Christo Domino nato, fluebat annus 3^{ius} Olympiadis 202^{ae}; numerabatur hic annus Olympiacus ad usque ἀπώραν anni 785^{i} U. C. Pariter elapsis aliquot mensibus annus Christi 33us expletus est mense Decembri anno 785° U. C., 4° Olympiadis 202^{ae}, qui annus Olympiacus ulterius numerabatur ad ἀπώραν. Itaque sub initio novi anni ab U. C. (nempe 786^{i} a mense Martio), simulac incepto novo anno iudaico (nempe circa aequinoctium vernum iudaicus annus sumebat exordium), sed adhuc currente anno 4° Olympiadis 202^{ae} Christus dignatus est mori pro nobis. Quoad istum annum multa testimonia sunt a clarissimo Rovitti prorsus indicata, quibus addi possunt etiam plura; nam frequenter antiqui scriptores annum Christi Passi designant sive per apertos numeros, sive per χαρακτηρισμούς, quos ex astronomia petunt aptos ad annum quemvis exprimendum. Sufficit hic locos indicare ex operibus Patrum per Migne editis: *Patr. Graec.* VI 731, VIII 888, X 89, XIII 1728, X 378, XIX 535, XIX 1249, XIX 1276, XIX 1409, XLI 885, XLI 933, XVIII 511, CIII 1504, CXXI 344, etc. *Patr. Lat.* X 614, XVI 1074, XXXIV 629, XLII 943, CX 495, etc. Tot itaque patronis gloriari potest clarissimus Rovitti, licet alicubi non aeque clare proposuerit adiuncta rei minutiora, prout exprimuntur ab hisce scriptoribus.

Etsi tamen ab ipso quaepiam forte minus accurata fuerint in operis decursu pronuntiata, tamen quae quasi compendio proferuntur versus operis calcem, prorsus utique referunt eundem calculum, quo veteres scriptores utebantur, atque adeo referebant Christum Dominum natum anno 752° U. C.

Quae sequuntur ultima verba clarissimi Rovitti ferunt pro se suffragium sancti ven. Bedae, qui concludebat idem pariter ac vir clarissimus, etiamsi nixus argumento diverso: nempe vult, ut anni christianae aerae numerentur ab annis Christi completis, non ab inceptis. Ideoque Christus Dominus natus est ad finem mensis Decembris 752^{i} ab U. C.; annum primum vitae Christus finivit demum vergente sub finem anno 753° U. C., quapropter annum vitae primum completum numerabat Christus Dominus demum per maiorem partem currentis anni 754^{i} U. C. Proinde si principium sumitur in aevo christiano ab annis Christi completis, tunc annus post Christum primus est coaevus anno 754° U. C.; praecedens annus 753us non est adnumerandus annis post Christum, nec annis ante Christum, quia currebat maiore ex parte, quando Christus Dominus, utique iam natus, nondum tamen explevit annum totum vitae terrestris: itaque recte fit omnino, quod ab astronomis huic anno numerus O tribuitur. Annus denique 742us U. C. paene totus ante Christum Dominum natum praeteriit: hic ab astronomis recte notatur numerus anni primi ante Christum. Minus autem recte fit, quod a chronologis annus O reiicitur, et annus primus ante Christum numeratur coaevus anno 753° U. C., quando Christus Dominus iam natus annum primum vitae complebat. Rectissime propterea fit illud, ut a clarissimo Rovitti fortius inculcetur, ne permisceatur numerus annorum Incarnationis Domini cum numero annorum post Incarnationem. Caput est hoc istius omnino mirae discrepantiae chronologos inter et astronomos.

Quae tandem pariter adducta sunt a clarissimo Rovitti de morte Domini 4° die mensis Aprilis anno 33° vulgaris aevi, licet alicui lectori displicuerint, ea cum veritate primaria non adeo stricte nectuntur, ut haec ab illis ullo modo dependeat. Antiqui scriptores, ac praesertim Alexandrini (in citatis iam locis inveniendi apud Migne), simul cum populo christiano, cuius quondam nomen erat Aethiopes, hodie dicuntur Abyssini, numerant annum gratiae 1893um nunc, quando vulgare aevum numerat annum 1901um. Patet hoc ex operibus Patrum supra laudatis, et e litteris ex Abyssinia missis nuperrime, v. g. ab imperatore Menelik ad Summum Pontificem. Sed ipsi quoque scriptores Alexandrini, licet aevum diversum sequantur a vulgari, nihilominus assentiuntur clarissimo Rovitti, quum numerent annum 752um U. C., quando Christus Dominus est natus. Ipsi quoque numerant annum 4^{m} Olympiadis 202^{ae} tunc, quando Christus est mortuus, annum scilicet 34^{m} aevi sui, quem vulgare aevum numerat 42^{m}; die nimirum plenilunii simul et aequinoctii verni feria VI^{a} dicunt Christum Dominum fuisse passum, qui χαρακτηρισμοὶ annum vulgaris aevi 42^{m} demonstrant. Vix enim non omnes graeci multique latini scriptores istum diem aequinoctii tum verbis exprimunt, tum numero diei 23^{ae} Martii mensis, quo die reapse contingebat aequinoctium tempore Christi Domini. Diem eundem martyrologia graeca pariter et aliqua latina devovent honori Sancti boni Latronis, qui cum Christo mortuus est. Diem eundem paucissimi quidam graeci designant numero diei 21^{ae} Martii mensis, prout aspiciebant suo tempore contingere aequinoctium. Plures autem latini scriptores aequinoctio tribuebant nomen diei 25^{ae} mensis Martii, quem numerum sumebant e calendario Iulii Caesaris. Iste auctor emendati calendarii cum Sosigene sciebat optime diem 25^{m} Martii mensis non convenire simul cum aequinoctio (quantumvis aetate Hipparchi contingeret aequinoctium die praedicto), sed iste dies, ab Hipparchi tempore pro principio veris habitus, in usu plebis minus eruditae remanebat, ut ordinem negotiorum, ludorum ceterorumque semper eundem praemonstraret: ideo Caesar aequinoctium non removit ab antiqua sede, ne plebs adversus emendatum calendarium forte concitaretur. Itaque sermo communis attribuebat aequinoctio nomen 25^{ae} diei Martii mensis per multa postea saecula, prout e sancto ven. Beda plane

TITULUS KASSALAE APUD DERVISCOS

IN HONOREM ITALORUM MILITUM

NUPERRIME POSITUS

Ut legimus in *Actis Diurnis*, ante paucos dies Kassalam se contulit Massaua is qui, absente F. Martini, Erythraeam coloniam regebat, Trombi tribunus militum, cum septemdecim aliis viris inter honestissimos coloniae nostrae, ibique coram Anglici illius praesidii praefecto aliisque, sollemni ritu, lapidem inaugurarunt in muro externo urbis positum ad memorandos strenuos milites, qui illic pugnantes mortui sunt. Optimo consilio iusserat Ferdinandus Martini ut inscriptio in hoc lapide sculpenda patrio maiorum nostrorum sermone conscriberetur, eiusque rei provinciam demandaverat F. Ramorino nostro, doctori litteris latinis tradendis in Athenaeo Florentino. En exemplar inscriptionis:

HONORI ET MEMORIAE
STRENVORVM MILITVM
QVI
IN KASSALENSIVM FINIBVS
EVROPAEI CVLTVS ATQVE HVMANITATIS
ANTESIGNANI
SVPERIORIBVS ANNIS FORTITER CVM DERVISCIS PVGNANTES
MORTEM OBIERVNT
ITALIA
NON INCVRIOSA SVORVM
NON SEGNIS DEBITAS VIRTVTI LAVDES
VBIQVE TERRARVM TRIBVERE
HVMBERTO I° REGE
F. MARTINI ERYTHRAEAE COLONIAE PRAEFECTO
HOC MONVMENTVM
POSVIT
ANNO MCM[1]

F. RAMORINO.

[1] In lapide praeter haec verba insculpta sunt nomina septem virorum, quorum ductu auspicioque res illic non sine gloria Italorum gestae sunt.

CUINAM URBIS INCENDIUM TRIBUENDUM QUOD NERONIANUM DICITUR

Post editum superiorem *Vocis Urbis* numerum, novissimas accepimus a G. P. atque a Carolo Pascal de re animadversiones, quibus finem imponere magni quidem momenti controversiae, at fusiori fortasse, quam [illegible] statueramus. Verum [illegible] spatio, locum unum Pascalii breviori scripto hodie concedere possumus; quod est prouti sequitur.

VERBOR e[illegible] auribus voces fundam; tamen [illegible] sententiam ex iis edant quae G. P. mihi tr[illegible] Urbis, II, 1, pp. 1 [illegible] pauca tantum, atque [illegible] in suo Commentario, [illegible]

Op[illegible] dixi, nunquam in [illegible], et in altera editione semper [illegible]: quin etiam ex [illegible]

Ea quae [illegible]. Fuerunt tunc temporis [illegible] nonnulli, quos acerrime incre[illegible] obedientes, corruptos perdito[illegible] Christi inimicos appellantes; ex his ad Ch[illegible] omnes vulgo fama est relata. Fuerunt etiam qu[illegible] imperii potestatem spernerent, pestemque Ro[illegible] potentiumque exitium, impiorum poenam vehementer cupiebant; incendium mundi Deique regnum exspectabant, quod tunc fore credebant, cum Romanum imperium delectum esset; quid mirum, hos furore quodam instinctuque commotos ad taedas flammasque proruisse, ut Romam solo aequarent? Quae omnia si quis minus probabiliter allata putat, is alteram eamque probabiliorem oportet afferat sententiam; nam de Nerone illo, qui alibi erat, qui Romam regressus flammas extinguere est conatus, cum paullo post, iam posito metu, rursus erumperet incendium, iam absoluta res est.

Plinium, Suetonium, Cassium Dionem non homunciones, non balatrones, non plebeculam et imperitos dixi; quin etiam ea quae ipsi tradiderunt paene omnino accepi; parum acuti iudicii in rerum causis enarrandis esse duxi; quomodo in ipsos fama de Neronis iussis inrepserit, explicare sum conatus.

Taciti verba ipse minime contra morem Tacitianae dictionis detorsi; quin etiam ipse paene unus ad veram germanamque sententiam rettuli. Id quod meo quidem iure dicere posse mihi videor, cum omnia quae contra dicta sint, nauci non esse ostenderim.

Incendiariorum excitatores non Apostolos, non Christum ipsum duxi; hoc tantum [illegible]: eorum de igne verba potuisse quosdam perperam interpretari, atque in deteriorem vertere sententiam.

Postremo, rem meam nunquam corripui, nunquam minui, [illegible] in alios omnino, praeter Christianos, converti; [illegible] semper Christianis facinus tribui, quos Apostoli intra terminos continere et coercere frustra conabantur, cum eos vis quaedam acrior ad exitia ruentes [illegible] raperet.

CAROLUS PASCAL.

EX AMERICIS

De Americano gratiarum die.

ECQUID hodie? [illegible] et [illegible]e operosae festivum prae se ferunt [illegible]. Sed quis amplius miretur, quum primum cer[illegible] fuerit, Americanos solemnem gratiarum diem hodie [illegible]? Quippe multis reportatis victoriis atque [illegible] ficata arduisque superatis difficultatibus, [illegible] Deo gratias referre videntur Americani. Profecto! ipse foederatae reipublicae praeses publica ad Americanos epistola hanc ad agendas gratias diem iam diu constituit: amplissimas Deo gratias deberi ob innumera in Americanos collata beneficia atque omnino oportere, ut permagna illustrisque natio Americana gratum animum ea, qua potest, religione Deo praeberet. Huic igitur solemnitati hodie vacant Americani et ipsi acatholici ad templa festinant, ut divina, quae dicuntur, « servitia » peragant. Quibus finitis, lautissima gratiarum coena paratur, quae eo singularis manet atque notatu digna, quod omnino necesse est, ut gallina Numidica (*turkey*) apprime constet. Etenim in tota immani republica in consuetudinem venit, innumeras propemodum gallinas Numidicas occidere, ut patrio gratiarum die non tam comedantur, quam devorentur. Procul dubio pulcrum est atque iustum pro acceptis beneficiis Deo gratias referre; illa tamen solemnitas minus gratiarum, quam gallinaceae coenae dies iam evasisse videtur. Origo vero festi haec traditur.

Earum, quae Nova Anglia vocabantur civitatum incolae, post finitam messem et horrea expleta, gallinas Numidicas, quibus terrae illae tunc erant refertae, venari solebant; acceptam autem praedam, gratiis Deo actis, festivam inter comissationem comedere. Hinc gallinacea illa coena ad nos usque pervenit.

Porro hanc gratiarum diem a variis hac in terra regionibus receptam, Lincoln, praeses ille praeclarus, toti nationi Americanae anno 1863 commendavit, quo ex tempore posteri praesides, eodem sapienti consilio adducti, Iovis diem Novembris mensis ultimum constituerunt, quo gratiae Deo referrentur. Neque id praeterire licet, quod nonnulli ditiores hoc festo permoti plura in egenos conferant beneficia, quos inter quidam hac in urbe pecuniosus decem millia puerorum gallinis Numidicis penitus satiavit.

Quamquam catholica religio, quae eius pulcritudo est atque perfectio, unoquoque sacrificio inaestimabiles Deo refert gratias, maximeque in fine anni id praestare studet, concilium tamen Baltimorense anno 1885 habitum exoptavit, ut hoc gratiarum die post ultima oblata sacrificia singulares adhiberentur preces. Verum quidem est tale vel simile festum in Europa alibi alio tempore peragi; heic tamen una eadem die in tota ingenti republica celebratur, eoque haud dubie dignum est, quod Europaeorum excitet animadversionem. Valete.

Chicagine, III kal. Dec. MCM.

H. DOSWALD.

QUAESTIONES INTER SOCIOS PROPOSITAE

De anno, quo Christus natus est (1)

Marcus Dos dr. p. clarissimo A. Leonori, salutem!

SIT aequa mihi facultas gratias agendi pro multis, quae praeclare exponis in tuo Commentario, praesertim vero pro tractata quaestione de anno, quo Christus nasci

(1) Epistolam, quae sequitur, in hanc « rubricam » retulimus, ut quisque de re tanti momenti apertam esse sibi disceptandi facultatem intelligat. V. A.

LOLLIUS SIVE DE PROVECTA LATINITATE

Loll. — Rerum scientiam haud postulo qualem qui hoc vel illud genus profitentur in iisque principatum gerunt, sed mediocrem doctrinam. Illud autem certe necessarium existimo, ut quicumque optimis legendis auctoribus animum intendit, plane discat qua eorum quisque aetate vixerit, qua natura et moribus fuerit, scribendi quae mens, qui finis, quae opportunitas, quae occasio; quid cum aliis commune, quid proprium; quid ante tractatum, quid novum; quid aliunde desumptum, quid suum; ne horum ignari sententias et verba perperam ac transvorse interpretentur. Quare, si Arcadio huic exploratum fuisset Ciceronis propositum, verba illa « rerum magnarum » non ita profecto reddidisset, ut « magna facinora, sive res gestas » intelligeret. Atque, etiamsi velis, ut videtur, oratoris munus intra grammaticae fines continere, multa tibi sunt cognoscenda... Sed quam chartam tamdiu agitas, adolescens?

Arc. — Oratio est, quam ipse confeci, huic auspicando periculo. Quod si placet Sallustii sententia: « optumus quisque facere quam dicere », non inviti audietis latine me disserentem, trilogiae vestrae prorsus ignarum.

Assentientibus omnibus, adolescens sic legere instituit:

ARCADII SERVANTII
DE VETERIS ELOQUENTIAE LAUDIBUS
ORATIO.

Magna a me gratia debetur conventui vestro spectatissimo atque huic *scientiarum* litterarum*que et* bonarum artium amplissimo domicilio, doctores quotquot estis ornatissimi *nec non* incorrupti iudices, agamque ex *corde* gratias dum *vita manebit* – neque enim ego sum is, cuius *anima* non commoveatur tanti honoris significatione, quippe qui sensum omnem a puero [illegible]riverim non modo vetustis *heroum* exemplis sed *et* [illegible]entis *omnigenae* virtutis – quod me patiamini de eloquentia dicturum audire, qui huc peregre adveni *facturus litterarium* periculum iuvenili hac oratione mea, *quaeque demum* illa *siet*, fortasse mansura apud posteros...

Stertente iam Philippo, ceterisque ad horarum indicem conversis: — Haec satis de exordio — inquit praeses — quia fugit hora. Pauca nunc de contentione.

Arc. — Possum et *philosophicis* et *historicis* monumentis aliisque *scientificis* rationibus *quibuscumque*, contra hodiernos latinitatis *osores* meam *ideam* probare, seu potius *thesim*; neque enim eam ex opusculo *quodam*, *auctore* Caio *aut* Sempronio deprompsi, sed paene dicam ex voce humani generis collegi *atque coegi* et comparavi; possum, *inquio*, thesim...

Praes. — Festina, fili; urget hora!

Arc. — Ac primum quidem, *quin* immoremur *in adducendo* prope *innumera* argumenta ad *huiusmodi veritatem adstruendam*, quae meridiana luce clarior *innotescit*, primo statim intuitu cuique patebit rem demonstratione non indigere. *Et revera, ostendere* prius adversarii *deberent* contrariam propositionem, *scilicet* veterem latinam eloquentiam non esse servandam; quod quoadusque non efficient – et difficillimum factu erit – nos legitimi possessores sumus. *Et reapse*, si paullisper consideremus intempestivum *zelum*, quo adversarii conantur, sive ob *politicas passiones*, sive ob rationes *oeconomicas* aut *morales* aut *intellectuales* latinam linguam ex Italia atque ex Urbe propellere – quod Deus *averruncet* – manifestum *siet*, eos *scilicet* non *reali* bono iuventutis duci, sed potius...

Praes. — Satis dictum videtur ad id quod erat propositum. Nunc, reliquis omissis, lege ultimam partem.

Arc. — Igitur ut ad tertiam partem, *videlicet* ad perorationem deveniam, vos oro obtestorque iudices, teque maxime *o mi* praeses, ut quantum possitis faciatis ad *obtinendum* hunc finem, *scilicet* ut sarta tectaque maneant iura veteris latinae eloquentiae; ut novitatis antesignanos et impios ac nefarios latinitatis parricidas, tamquam reipublicae pestem arceatis. Habet praesens aetas multas causas doloris ex opinionum monst[illegible]tque absurdis *systematibus*, quae *anarchiam* quamdam [illegible]*ualem* constituunt, *nempe* ex *rationalismo*, *comm*[illegible] aliisque huius generis doctrinis. Nolite his calamitatibus [illegible]idium addere latinae eloquentiae. *Bina* haec pericula [illegible]ris cervicibus propulsate. Vos autem, ingenui iuvenes, [illegible]*ti* este, et, quod *Status* et Religio postulant, per [illegible] institutionem afflictis *humaniorum* litterarum [illegible]nibus consulite; novis *methodis philologicis* aliisque grammaticalibus *adinventis* diffidite. De *futura demum resurrectione* litterarum cogitantes, sumite animos ad egregia quaeque capessenda, quo et vestrae fortunae et publicae saluti prospiciatis. Vobis interea, iudices, ut unde orsa est eodem revertatur oratio, pro summa qua in nos estis benevolentia et cura, praesertim *quoad* ea *quae sunt ad spiritum*, grates sint et compar laus, duratura,

dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.

(Ad proximum numerum).

P. ANGELINI.

PER ORBEM

Nescio an plerique commentarii nostri lectores consuetudinem cognoverint nostrae urbanae plebeculae, quae, illud colens « semel in anno licet insanire », Theophaniae sacram vigiliam – ignota ferme electionis ratio! – ad rem elegit. Advenientes enim in praesepe Domini Magos Reges excipere gaudent pueri nostri omnes tubarum ductilium strepente sono et tubae corneae, quem ab advesperascente vigilia usque ad ipsius solemnissimi diei auroram, per forum praecipue *Agonale* nomine, viasque omnes quae circum sunt indesinenter trahunt, ita ut non mirum videatur inscium rusticum novumque advenam credere ob tantum clangorem supremam diem adesse. Atqui dum miti aëris temperie, qua hiemali quoque tempore fruimur, festo in hoc populari plerumque uti fas est, insolitum quid nobis Magi Reges hoc anno attulerunt, nivem; reliquias profecto procellae illius teterrimae, unde Hungariae, Galitiae atque Croatiae regna tot detrimenta his iisdem diebus passa sunt.

Prono autem itinere, quoniam Galitiam attigimus, in Polonorum fines nobis transmigrandum, ut fetiis adstemus sollemnibus, quas gratus civium animus Henrico Sienkievicio, scriptori suae gentis ferme clarissimo, tanta laetitia persolvit. Ea vero, quoniam Iosephus Wabner, socius noster, comptissima qua est humanitate, invitantibus nobis, fuse fidelissimeque enarravit, volumus ipsis eius verbis lectoribus referre. Parcat autem spatii angustiis benevolentissimus vir, si quaedam e narratiuncula sua expungere cogamur.

Hic sane – ita Wabnerius – videri sentirique potuit illud

Cedant arma togae, concedat laurea laudi.

Festi initium, ut decebat, a Deo est factum. Undecima enim hora in templo praestantissimo Sanctae Crucis Varsaviae grates Omnipotenti sunt actae votivaque missa ab episcopo cum magno sacerdotum coetu est celebrata.

Quo actu divino absoluto, hora prima nobilissimus quisque civis in curiam urbanam se contulerunt. Apparuit denique vir celebrandus, laus populi sui, comitante electorum caterva, et in suggesto assedit. Adventantem, cum desuper et a lateribus flores circumvolarent, salutavit carmine apto chorus cantorum, « Lutnia » varsaviensis qui appellatur.

Tum, perpulcra oratione habita, excellentissimus episcopus Ruszkiewicz, civium nomine, actum hereditarium, quo populus praedium Oblegorek cum villa amoenissima Sienkievicio donavit, viro fortunato tradidit.

Quo facto unus ex concilio virorum, qui festum curabant et ordinabant, legationes plurimas et a suis et ab alienis ad salutandum virum gratulandumque missas, ordine citabat. Quo citante legationes singulae in suggestum ad virum celebratum ascendebant, unaquaeque cum verbis salutantibus, donisque gratissimis dexteram porrigebat accipiebatque. Inter quas legationes magnam videres varietatem non solum ordinum civilium, sed nationum quoque. Duodetriginta omnes fuerunt, quarum praecipuas enumero, academiam Cracoviensem, athenaea Cracoviense et Leonianum, societatem amicorum litterarum Pasnaviensem, Russorum poetas Patropolitanos, Russorum legatos et Slavorum.

Tot ovantibus et gratulantibus, Sienkievicius penitus permotus ornata eaque modestissima oratione cum gratias omnibus ageret, omnium animos et mentes inflammavit ita, ut maximi applausus diu non conticescerent. Cum tandem fervori et ardori iam satis factum esset, societas illa cantorum varsaviensis « Lutnia » cantilena sua « Vivat » sigillum festivitati apposuit.

Neque tamen iam res absoluta. Fuit mane, fuit meridies – ubi vesper? Eia – vespere postrema festi pars in theatro « magno » exacta; illic enim Sienkievicium, cum spectaculum altum ei designatum cum liberis intraret, orchestra primum Kurpinskii « polonaeso », tum « Lutnia » cantu « messorum » ad hoc composito, salutavit. Parva interposita mora, nova Sienkievicii fabula *Zagloba swatem* (scilicet: Quo modo Zagtoba matrimonium conciliaverit?) data est. Qua maximo cum plausu peracta, imagines « vivae », quarum argumenta ex operibus Sienkievicii erant decerpta, toti festo finem fecerunt. Finem dico? Minime, nam post spectaculum homines litterati, mulieribus non exclusis, ultimum momentum temporis cum Sienkievicio in coena, quae *vaut* apud nos appellatur, consumpserunt, ubi novae orationes clarissimae, salutationes ardentissimae, gratulationes benevolentissimae iteratae sunt.

Festantem tanto gaudio Poloniam ex aereothreno illo, a Zeppelinio comite exstructo, ego viator impoenitens iucundissime demirari statueram; verum infelicem Daedalum deseruere iam sive amici, sive clientes, qui pecuniam ad nova molienda itinera ultro dabant. Qui quidem, ut detrimenta fortunae suae singuli reficerent, machinam venalem constituerunt; dum Zeppelinius, posthabita bonorum iactura, in Constantiensibus, in Berolinensibus aulis novum contendit foedus inire, novos sibi adquirere asseclas, qui iterando molimini nova media suppeditent.

Optime quidem meritum virum semper eum credam de hominum genere, in quod delendum tam adversa quotidie a Mercurio, itinerum parum fideli auspice, parantur. Qui quidem *Fleury*, gallicam navem, remulcatoria alia scapha vehementer per nebulam occurrens, confodit paeneque submergit ad Brivatum litora; ad Mannheim locum in Borussia effecit ut vaporitraharum conquassatione ingens clades parta sit. – Faustis his auspiciis novi saeculi natus est ordo!

Viator.

VARIA

Priusquam incipias, consulto.

Latrunculorum nobilissimus ludus a Graecis Troiam obsidentibus inventus dicitur. Non eadem penes Orientales sententia est, qui narrant inventum a quodam administro tyrannici regis, ut eum doceret non spernendos esse humiles ex populo, quos in peditibus simularat. Rex monitum animadvertit et sensit; et, gratum exhibiturus momenti prudenter animum, spopondit daturum se quaecumque administer peteret. — Nil praeter frumentum, o rex, — inquit administer — hac lege ut per singulas tessellas ludi huius granum frumenti imponere iubeas, primaeque unum, duo alterae, quatuor tertiae, et sic de ceteris quadrata procedens ratione. — Promisit rex, et aerarii praefecto imperavit ut daret. Hic dum numeri ducuntur in numeros, regi tam facile pollicenti manifestum fuit quanta levitate promisisset quod nec ipse, et nemo unquam dare potuisset, et poterit, quippe quia granorum frumenti numerus ad sexagesimam quartam tessellam summam granorum ferebat 18 318 611 225 005 768 255. Hinc si decies centena millia granorum sacculum frumenti conficerent, praeteritis 600 000 000 sacco rum quasi fractio minima, rex possidere debuisset 18 318 urbes, quarum singulae mille horrea habuissent, singula autem horrea decies centena sacculorum frumenti millia continerent. Quae frumenti vis, si habitatores orbis terrarum tunc tot fuissent quot nunc, nempe 1 500 000 000, et si quotidie chilogramma panis distribueretur singulis, tribus ac triginta saeculis aleret, et ultra. Hoc etiam rex intellexit, iuravitque se neque affirmaturum, neque negaturum aliquid cuipiam, nisi sapientum in concilio antea de re cognovisset.

*

Sinensium deliciae.

Linguarum difficillima sinensis habetur; quot enim sunt in illa vocabula, totidem characteres; vocabula singula autem, et characteres unicam aequant, et praeferunt syllabam. Quum igitur quadraginta vocum millia habeantur (apud scriptores nonnullos octoginta legi), et syllabarum numerus tanto numero vocum impar sit, necesse fuit hasce syllabas dispescere per sonitus diversos in sermocinatione, per puncta, quae accentus dicimus, in scripturis. Hinc fit ut eadem syllaba, puta *cho*, quae tabulam indicat, indicet pariter: bardum, guttatim demittere, arripere, obscurum, aquam segnem, seu coenosam, utique, iubere, mendicum, lavare, consulere, polire gemmas, deliberare, vinum fundere, iniicere manus, etc. In eloquio autem distinguuntur elatione vocis, quasi per musicae scalas, per motum capitis, dextrorsum vel sinistrorsum, per inclinationem et erectionem corporis, perque subsidiaria sexcenta similia.

Hinc minime mirum si aequivoca saepe in colloquia habeantur ridicula, quale illud fuit inter Anglum quemdam et *mandarinum*, qui urbane Anglum sciscitatus fuerat de solatio deliciosiori. Anglus dixit venationem, *ho*, sibi futuram gratissimam. Considerate nunc vos nasum Sinensis principis, qui (adminiculorum illorum, quae notavi, seu copia seu carentia) intellexit Anglo deliciosissimam fore venationem *pulicis* (idem enim est *ho*, nescio quadam elatione vocis, et inflexione corporis), et quidem piroballistulis conficiendam!...

*

Ioci.

Iudicium difficile.

Duo ebrii, nimio iam Baccho fere coeci, cauponam, rediturī domum, nocte alta reliquerant. Dum pergunt in via hinc modo, modo inde impingentes in parietes manus, et modo procedentes, modo retrogradientes, nec tamen hora integra, dum proficisci conantur, decem passus processerant, philosophice de singularis rei causa disserere elata, ut mos est, voce ceperunt. Alter dicebat: — Quia retrogradimur; — alter: — Quia domus nescio quo fato abeunt a nobis, et ambulant dum ipsi male stamus, et hac illac via subsultante torquemur. — Argumenta utrisque erant plurima, iamque ira disceptantes asperabat. Fato secundo, tertius fit obvius, quem arripiunt tenentque, ut inter eos iudicet, verumque declaret sententia. Ille nihil cunctatus ambobus: — Amici, tolerate meum infortunium. Ebrius sum, sicuti saepe, et ideo iudicare non possum. Ceterum unus, qui auxiliari nobis possit, est caupo. Redeamus; ipse extricabit hoc iudicium difficile. — Redierunt!!!

P. d. V.

demonstratur. Ista quoque ratione Dionysius abbas, auctor aevi vulgaris, apertissime nominat aequinoctium 25ᵃ Martii mensis.

Sic igitur antiqui scriptores assignant aequinoctium quidem tamquam diem mortis Christi, sed iidem cum clarissimo Rovitti sentiunt idem de anno 752° U. C., quo Christus est natus, et de anno 786° U. C., quo Christus est mortuus. Ipsi scilicet abbreviant totum spatium temporis ab Urbe condita usque ad nos: iuxta ipsos annus est nunc 725 + 1893 = 2645 ab U. C.: iuxta aevum vulgare numerus hic annis octo est augendus.

Discrimen omne spectat adiuncta, quae non attingunt opinionis veritatis et ideo nullatenus efficiunt, ut ulteriore disquisitione nunc adhuc egeat intima ratio quaestionis, quam clarissimus Rovitti satis superque iam solvit. Historica fundamenta, quibus ipse nisus rem tractavit, ad assensum mentem lectoris utique movent et hoc eo facilius, quod illustrissimus vir haud apparet ad opinionem quamlibet singularem declinasse: nactus est enim gravissimos illius quaestionis inter antiquos scriptores, qui a testibus vix non oculatis sciverunt, quando sit Dominus natus et quando mortem mundo tradiderit. Ubi sane testes in enarrandis adiunctis illis minoris inter se discrepant, sed in [illegible] veri [illegible] conveniunt, ibi maior est illa vis evidentiae, quam philosophi quaerunt: eiusmodi testes qui sua sententia nactus cl. Rovitti certe paucos lectores inveniet, quibus eius labor minus opportunus esse videatur.

Haec sunt omnia, quae tibi, clarissime domine, exhibenda censui. Vale.

D. [illegible] ad oppidum, quod « e betulla factum » sonat (germanice « [illegible] bei Birkenburg ») x kal. ian. MCMI.

ANNALES

Loubet praesidis de Sinensibus rebus oratio – Russorum Anglorumque lis in Asia – Robertsi ducis in patriam reditus – Boerorum nova gesta – Australianum foedus initum.

Ea inter, quae ad felix novi saeculi exordium, vel in publica solemnitate auguria sunt exhibita, Loubet praesidis memorandam fuisse credimus orationem, quam de gentium omnium concordia provehenda atque tuenda, pro Sinensibus praesertim negotiis solvendis, prudenter disseruit. Quamquam pacis reconciliandae condiciones omnibus probatas acceptionem iam Sinenses legati videntur in hanc formulam conceptas:

« Ut pecunia in detrimentorum pretium solvatur sexies millies centena millium *taels*.

« Ut monumentum Pechini in memoriam Ketteleri legati ponatur.

« Ut principis ex imperiali genere fiat missio ad Wilhelmum Caesarem, qui de interfecti eius legati crimen purget.

« Ut liceat nostris exercitibus viam Ta-ku inter et Pechinum custodire.

« Ut praetores et consules, qui cum pugilibus conspirationem inierunt, apta poena plectantur.

« Ut Tsung-li-yamen schola atque aedes aboleantur.

« Ne arma aut munitiones in Sinas deinceps conferantur unquam.

« Ut exterarum gentium legatis libera semper pateat ad imperatorem accessio.

« Ut munita oppida ad Scian-hai-cuan, Ta-ku et Pechinum diruantur ».

✱

Quae tamen proximae concordiae auspicia aliquantulum interturbare audiuntur Russorum conatus. Hi quidem seorsim iam cum Sinensibus convenerunt de ferreo itinere suae custodiae relinquendo, quo Feng-tien, Manciuriae extrema ad meridiem provincia, persulcatur. De re autem memorandum est, Anglis quoque et Germanis, multo iam a tempore, aemulam placuisse pactionem statuere, Yang-tse fluminis universam quidem vallem suae ditioni communiter addicere. Quidquid vero has circa aemulationes Germani senserint, iucundum credo illis accidisse nuncium, Hen-hai, Kettelerii legati sicarium, capitis poenam luisse. Adstantibus Trothe et Lesler ducibus sententiam suam sicarius audivit, qui subridens aliquantulum « Nihil habeo – inquit – quo anxio animo fiam »; atque carnifici traditus est, qui gladio caput eius obtruncavit.

✱

Roberts dux e bello Africano redux patriae litora ad Cowes portum tenuit. Multitudo civium quae redeunti obviam descendit salutatura ea fuit ferme, quae hodiernis belli vicibus minime consona nobis videretur. At firmus Anglorum animus, imperatori suo fortissimo, etsi fortunae haud pariter carissimo, laudis tributum reddere non desiit.

✱

Sed iam in ipsa extrema Africae colonia novas quotidie provincias manu militari regere oportet, ipsam Capetown ad urbem. Voluntarii milites ex anglis colonis ad legiones conveniunt, ex Anglia atque ex Australia nova submittuntur auxilia; colonialis legislatorum coetus ad quartam Aprilis mensis usque diem dilatus est. Boeri enim ubique itinera praecipue depopulantur, ferreas vehes flammis aut ferro evertant, atque in fodinarum potissime loca incursionem facere contendunt. Haec vero ad custodienda, quas Kitchener dux hactenus copias moderatur, eae satis iam non esse apparent, novaeque expetuntur ad quinquaginta equitum millia. Ubique enim Batavi etiam coloni, qui per anglicam coloniam vivunt, ad arma commoventur atque ad ea concurrere sese parant.

✱

Australiae omnis foedus die novi huius saeculi prima promulgatum fuisse insigne fuit: pacis ferme hic unus tot inter bellicas ruinas triumphus. Laetum fuit pariter Argentinam et Chilem respublicas concordiae pactionem suos per legatos obsignasse, ne deinceps de *Ultima Spe*, uberrima in Patagoniae finibus terra, iurgia iterum exsurgant, utque coloni suis e domibus hac de re pulsi in integrum restituantur.

Poplicola.

PUBLICI PER ORBEM COETUS
LEGIBUS FERENDIS

In **Australia** novis civitatibus foederatis constitutis et Sidney urbe capite promulgata, supremi adlecti administri: Lynder, Deakine, Georges, Turner, Kingston, Dickson, John Forrest; Barton collegium moderante.

In **Austria** ad oratores populares creandos comitia habita.

In **Gallia** coram popularibus comitiis rogatio approbata, ut Lutetiae urbis curionibus nova vectigalia civibus imponere fas sit.

In **Iberia** nova de aere alieno pactio oratoribus popularibus rata acceptaque fuit, quam proxime senatores expendent.

In **Italia**, Rubini, thesauri administro, munus abdicante, Gasparius Finali e Senatu suffectus est.

In **Lusitania** nova comitiorum sessio Caroli regis oratione inaugurata est. Patrui sui Humberti, Italorum regis, necem vehementibus verbis rex commemoravit, deinde promulgatum recens suae gentis cum Anglis foedus multis laudibus extulit; postremo ad procurandum publici aerarii instaurationem oratores adhortatus est.

Scriba.

NICOLAI MACHIAVELLI SENTENTIAE
DE LEGIBUS

¶ *Sollummodo tutum est regnum, quod permultis legibus in civium securitatem constituitur.*

¶ *Vis legum potis est omnes difficultates vincere, vel ipsius agri naturae.*

¶ *Ut boni serventur mores, bonis legibus; ut serventur leges, bonis moribus opus est.*

¶ *Ne probi mores fiant pessimi, legumlator anixe studeat cupiditates mortalium coercere, et impune peccandi spem ipsam eripere.*

¶ *A rectis legibus recta morum institutio.*

¶ *A liberali disciplina egregia exempla proficiscuntur.*

¶ *In regiminis probe ordinato, leges feruntur prout publica utilitas, non paucorum ambitus postulat.*

Latine reddidit C. Dard.

AENIGMATA

I.

Motu reddo pedes agiles, et pectus anhelum,
Pallentesque rubro spargo colore genas.
Vertice me truncas? Proh! belua fio tremenda,
Inque viatorem dente minace ruo.

II.

Foeminei princeps sexus ego glorior esse.
Nomen verte meum; iam valedico tibi.

Fr. Palata.

Ex sociis qui utriusque aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus sortitus **gratis** accipiet opus, cui titulus:

POETARUM LATINORUM EGLOGAE

Edidit Brandt Lipsiae ex off. Teubneriana.

Aenigmata a. III, n. XXII proposita his respondent:

1) Papa - ver. 2) Ex - terris.

Ea rite soluta miserant:

Ed. Bianco; H. De Vecchi Pieralice; Fr. Torijano, Ban-; Pr. Gordon. *Mancunio* – Ios. Ant. Schneider, *Monachio* – Gal. Schenz, *Ratisbona* – Ver. Cariolato, *Vicentia* – Iul. Sermatinger, *Dresda* – Fr. Sallarés, *Sabadello* – Ad. Huza, *Grybovio* – I. Weis eques, *Lucilburgo* – H. A. Strong, *Liverpuldo* – Ioan. Capra Ceva marchio, *Vercellis* – O. Gomer Sch. P., *Madrito* – I. Lingenberg; Fr. Schultz, *Monasterio Guestphaliensi* – Fr. Cotta, *Speranco* – F. Szymaitis, *Opitolohi, in Lithuania* – A. Mini, *Genua* – Hild. Guepin, *S. Dominico de Silos, ad Burgos* – H. Vidal, *Palma, in ins. Maiorica* – Vict. Hoffmann, *Posen* – Th. Vives, Sch. Piar., *Tarrega* – A. Narquet, *Monteloco* – Fr. Pe-; *Jaszbereny* – Schola Oblatorum Abbatiae Sekkau, *in Styria* – Am. Robert, *Marieville* – Aug. Roberge, *Chicotimo, in Canada* – Collegium Pontano, *Neapoli* – Ans. Kroll, *La Crosse, in ci-; food. Am. Sept.* – Ios. Wabner, *Varsavia Polon.* – Ioan. Orange, *Collegio S. Fidei in Argentina republica* – Eug. Pancaro, *Consentia Brutiorum.*

Sortitus est praemium

Iul. Sermatinger

ad quem missum est opus, cui titulus:

CONSTITUTIONES LEONIS XIII
SUPER IUBILAEO UNIVERSALI ANNI MDCCCC

Sponsor: Ioannes Baptista Ciampi, iurisperitus.

Romae – Ex Officina Forzani et Socii.